

Rodina a žena v kyrgyzské společnosti

Uchazečka o doktorský titul se zaměřila na téma, které v současné době v celé Střední Asii prochází stádiem hluboké transformace a výraznějšího rozvrstvení. Práci pojala jako etnograficko-antropologický vzhled do vybraných regionů a vybraných problémů současné kyrgyzské ženy a rodinných vztahů. Zaměření na vybrané aspekty rodinného i ženského života (*ala kačuu*, svatba, rodinný život, narození dětí) je však fenomén již poměrně dobře zmapovaný v ruskojazyčné i anglojazyčné literatuře. Na místě je proto otázka, v čem je autorčina práce nová a posunuje světové, ale i nepočtené české bádání o problému dále. Z tohoto hlediska by tak bylo vhodnější, pokud by si autorka byla našla fenomén rodinného života kyrgyzské společnosti, který není ve vědeckém světě dostatečně prozkoumán, zaměřila se na jeho výzkum.

Z metodického hlediska se autorka pokusila zapojit několik výzkumných kanálů, z nichž se jako nejefektivnější ukázal terénní výzkum spojený s přímými rozhovory. Naopak internetový dotazník pomocí sociálních sítí byl poměrně úzký výběrem respondentů i jejich počtem. Přesto z nich autorka dokázala vyvodit závěry platné alespoň pro Biškek. Na druhou stranu se i hlavní město Kyrgyzstánu v posledních letech výrazně mění a s přílivem migrantů z rurálních oblastí se venkovské tradice do určité míry přenášejí do města. Zde by byl pravděpodobně prostor pro výše zmíněný novátorský výzkum – proměna tradic u migrantů v Biškeku. V kontextu tohoto fenoménu tak mohou být obecnější závěry kapitoly 9 značně ovlivněné výběrem respondentů.

Jedním z nedostatků práce je i slabší práce se západními zdroji. Přestože autorka logicky dává přednost místním autorům/autorkám k tématu, anglojazyčná literatura zvláště ke Kyrgyzstánu je velmi bohatá a je v práci velmi málo zastoupena. Přes případné výhrady, které by v práci mohly být rovněž reflektovány, se navíc tyto zdroje vyznačují vysokou mírou kontextualizace, jež by mohla pomoci autorce prohloubit si teoreticko-metodologický základ.¹ Kromě toho bych očekával prozkoumání podobného tématu u dalších středoasijských národů, přestože jsem si vědom ošidnosti srovnávací metody.² Tato skutečnost je však velmi podstatná zejména při interpretaci výsledků průzkumu v Lejlekském okrese, kde se tradice jednotlivých národů velmi blíží k sobě (autor této recenze například zažil v Tádžikistánu či Uzbekistánu svatby podobné autorčiným zkušenostem). O těchto vlivech jsou však v práci pouze okrajové zmínky, nanejvýše při oportunistickém vymezení Lejlekského a Narynského regionu (s. 187 an).

1 Bauer, A., Green, D., & Kuehnast, K. R. (1997). *Women and gender relations: the Kyrgyz Republic in transition*. Asian Development Bank; Kleinbach, R., Ablezova, M., & Aitieva, M. (2005). Kidnapping for marriage (*ala kachuu*) in a Kyrgyz village. *Central Asian Survey*, 24(2), 191-202; Kuehnast, K. (1998). From pioneers to entrepreneurs: young women, consumerism, and the 'world picture' in Kyrgyzstan. *Central Asian Survey*, 17(4), 639-654; Handrahan, L. (2004). Hunting for women: bride-kidnapping in Kyrgyzstan. *International feminist journal of politics*, 6(2), 207-233; Borbieva, N. O. N. (2012). Kidnapping women: Discourses of emotion and social change in the Kyrgyz Republic. *Anthropological Quarterly*, 85(1), 141-169; Tabyschalieva, A. (1997). Women of Central Asia and the fertility cult. *Anthropology & archeology of Eurasia*, 36(2), 45-62.

2 Historicky například Kamp, M. (2004). Between women and the state: Mahalla committees and social welfare in Uzbekistan. *The transformation of Central Asia: States and societies from Soviet rule to independence*, 29-58; Tokhtakhodjaeva, M. (1995). *Between the Slogans of Communism and the Laws of Islam*. Shirkat Gah Women's Resource Centre.

K novějším reáliím mj. Kamp, M. (2006). *The new woman in Uzbekistan: Islam, modernity, and unveiling under communism*. University of Washington Press; Alimova, D., & Azimova, N. (2000). Women's position in Uzbekistan before and after independence. *Gender and identity construction: Women of Central Asia, the Caucasus and Turkey*, 68, 293-306; Welter, F., Smallbone, D., Mirzakhalikova, D., Schakirova, N., & Maksudova, C. (2006). Women entrepreneurs between tradition and modernity—the case of Uzbekistan. *Enterprising women in transition economies*, 45-66; Peshkova, S. (2009). Bringing the mosque home and talking politics: women, domestic space, and the state in the Ferghana Valley (Uzbekistan). *Contemporary Islam*, 3(3), 251-273;

Z hlediska přístupu autorky se zde především v první části objevuje značně problematický motiv typický pro genderová studia na Západě. Ty v duchu „orientalismu“ hodnotí nezřídka zacházení se ženami jako diskriminaci (např. s. 56 aj.) Z hlediska současného evropského pohledu je tento postoj opodstatněný, nicméně pokud se podíváme na (ne)existenci ženské otázky v 19. a přinejmenším na počátku 20. století v celosvětovém měřítku, potom je nutno tento postoj značně zrelativizovat. Otázky ženské nerovnosti se totiž (vedle do značné míry nucené a omezené preference žen v sovětském období) objevily ve středoasijské společnosti ve větší míře až ve druhé polovině 20. století. Autorka je však schopna vyváženějšího pohledu na věc, především v závěru páté kapitoly, která pojednává o únosech nevěst, a také v dalších kapitolách, které se věnují především výzkumu v Kočkoru či šetření v Biškeku.

Struktura práce sleduje až do kapitoly 4.3. (včetně) víceméně lineární a chronologický postup, tento se však bez většího přechodu výrazně mění až s kapitolou 4.4, kdy se text najednou bez většího přechodu láme do analýzy strukturálních problémů rodinných vztahů a ceremonií (*qalym* a obřady spojené s rodinnými událostmi). Tato část se vyznačuje spíše kompilativním zpracováním již publikovaného materiálu s pouze výjimečnou inkorporací vlastního autorčina výzkumu (s. 99 aj.). Ten je představen až v kapitolách 7-9 a tvoří tak pouze menší část práce.

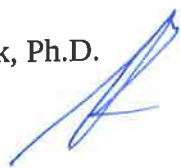
Faktograficky lze práci vytknout pouze spíše drobné nedostatky:

- některé drobné generalizující závěry (srovnání s Kavkazem (s. 13));
- poměrně zbytečné a téma nijak dále nerozvíjející údaje (ceny letenek do Isfany, s. 141);
- nesprávný překlad z kyrgyzštiny, přestože význam věty byl zachován (s. 157, *Asanov Uson Osmonalijeva Baktygulny omurluk džoldoš kylyp aluuga makulsungbu?* Přesnější překlad by byl: „Usone Asanove, souhlasíte přijmout Baktygul Osmonalijevu jako životní partnerku?“).
- interpretace zahleděna do současné doby a nebere v potaz dobový kontext (například otázka rozdělení hranic v Lejlekském okrese, které se odehrálo v době, kdy se nepočítalo se vznikem mezistátních hranic, s. 139).

Přes určitou kritiku a výběrové zpracování tématu však autorka dosáhla s minimálními náklady téměř maximálního efektu. Prokázala schopnost samostatné vědecké práce i náročných terénních podmínkách a také hlubokou znalost vybrané problematiky. Navíc píše čtivým a příjemným jazykem bez výraznějších pravopisných chyb. **Z tohoto důvodu mohu doporučit disertační Mgr. Barbory Gregorové k obhajobě.**

V rámci obhajoby by se autorka mohla zaměřit na celkové zamyšlení nad transformací kyrgyzské společnosti v sovětském a postsovětském období. V čem se projeví postsovětské reálie a v jakých aspektech se dodnes projevují reálie sovětské? Tato otázka by měla být více shrnuta v závěru práce. Doporučil bych autorce s textem disertační práce dále pracovat a vydat jej v některém z českých nakladatelství.

PhDr. Slavomír Horák, Ph.D.

V Praze, dne 17.5.2016